

Solastalji Kavramı Perspektifinden Yeni Bir Milli Park Önerisi: Hasan Dağı (Aksaray) Örneği¹

A New National Park Proposal from the Perspective of the Solastalgia Concept: The Example of Mount Hasan (Aksaray)

Vildan ARMAĞAN

Dr. Arş. Gör., Aksaray Üniversitesi, İİBF,
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü,
yldrm.vildan@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1702-6154>

Makale Başvuru Tarihi: 06.06.2024

Makale Kabul Tarihi: 30.10.2024

Makale Türü: Araştırma Makalesi

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

Solastalji,
Milli Park,
Tabiat Parkı
Hasan Dağı,
Aksaray,

Çalışmanın konusu, solastaljinin halk sağlığı için önemini vurgulayarak; Türkiye’de doğa koruma mevzuatına göre koruma statüsüne sahip olmayan, yöre halkı için önemli, ormanlık bölgenin taşıdığı özelliklere göre koruma statüsünü tartışmaktadır. Çalışmanın amacı, rekreasyonel faaliyetler için kullanılan araştırma bölgesinin özelliklerini ortaya koyarak koruma statüsünü belirlemektir. Giderek doğal/yapay nedenlerle doğal çevreler bozulmakta veya yok olmaktadır. Bu durum solastaljiye neden olmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın önemi solastaljiye dikkat çekmesi, doğa korumaya insan odaklı bir perspektif sunması, sadece gelecek kuşakların değil bugünün insanının da doğal çevreye ait olma duygusunun düzenlenmesi odaklarında birleşmektedir. Aksaray özelinde Hasan Dağı daha önce solastalji bakımından incelenmediği için çalışma orijinal ve önemlidir. Önceki çalışmalardan diğer farkı henüz tahrip olmamış bir bölgenin koruma statüsünün belirlenmiş olmasıdır. Literatür taraması, mevzuat inceleme ve yerinde inceleme çalışmaları yapılmıştır. Literatür ve mevzuat araştırmalarından elde edilen bilgiler bölgede fotoğraflar çekilerek görselleştirilmiş, rekreasyonel faaliyetler gözlemlenmiştir. Sonuçta araştırma bölgesi milli park ve tabiat parkı özellikleri taşımaktadır. İlgili idare bölgeye koruma statüsü vermelidir.

ABSTRACT

Keywords:

Solastalgia,
National Park,
Nature Park,
Hasan Mountain,
Aksaray,

The study aims to examine the protection status of a forested area that is significant to the local community but lacks protection under Turkey’s nature protection legislation, highlighting its significance for public health. The study aims to reveal the characteristics of the recreationally used research area to determine its protection status. Natural environments are gradually being deteriorated or destroyed due to natural/artificial reasons. This situation causes solastalgia. Therefore, The study’s importance lies in its focus on drawing attention to solastalgia, presenting a human-oriented perspective on nature protection, and regulating the sense of belonging to the natural environment not only for future generations but also for today’s people. The study is original and significant because it examines Hasan Mountain in terms of solastalgia for the first time in Aksaray. The study distinguishes itself from previous studies by determining the protection status of an area that has not yet undergone destruction. Literature review, legislation review and on-site inspection studies were conducted. The information obtained from literature and legislation research was visualized by taking photographs in the region, and recreational activities were observed. Consequently, the research area exhibits the characteristics of a national park and nature park. The relevant administration should grant the region protection status.

Önerilen Alıntı (Suggested Citation): ARMAĞAN, Vildan (2024), “Solastalji Kavramı Perspektifinden Yeni Bir Milli Park Önerisi: Hasan Dağı (Aksaray) Örneği”, *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, S.7(2), ss.624-644, Doi: <https://doi.org/10.33712/mana.1496887>

1 Bu makale, yazar tarafından 30 Mayıs- 1 Haziran 2024 tarihlerinde Bursa’da düzenlenen 7. Uluslararası Tarım, Çevre ve Sağlık Kongresi’nde sunulan “Solastalji Kavramı Bakımından Milli Parkların Önemi ve Yeni Bir Milli Park Önerisi: Hasan Dağı Mesirelik Alanı (Aksaray)” adlı sözlü bildirisinin tam metnidir.

1. GİRİŞ

Alışılmış, pek çok kez deneyimlenmiş çevrenin yok olması, yok olma ihtimali veya bozulması kişilerde “çevreye bağlı kayıp duygusu” yaratmaktadır. Meydana gelen bu kayıp duygusunun neden olduğu acı ve sıkıntı “solastalji” kavramıyla tanımlanmaktadır. Doğal çevreler kişiye bir yerle bağ kurma olanağı sunan önemli yerler arasındadır. Solastalji, solace ve algia (İngilizce tıp literatüründe = acı) kelimelerinin kombinasyonudur. Solastalji kelimesinin kökü solace kelimesidir ve teselli, avuntu olarak çevrilmiştir. Solastalji psikolojik ve fiziksel bağlarla ilgilidir. Kişiler bir manzara veya yer varlığı dolayısıyla teselli olabiliyorken bundan yoksun olduğunda hissettiği acı solastaljidir. Kişinin çok sevdiği, bağ kurduğu bir yerden yoksunluğundan kaynaklanan acıyı ifade eder (Albrecht, 2006:34).

Solastalji, insan ve doğa arasındaki ilişkiyi, özellikle iklim ve çevresel değişimin insanın zihinsel, duygusal ve ruhsal sağlığı üzerindeki tüm etkilerini anlamak için kullanılan bir kavramdır. Doğal çevrelerin yapay ve/veya doğal yollarla yok olması, biyolojik çeşitlilik kaybı, kirlilik, ormansızlaşma ve diğer çevresel sorunlara neden olurken; insanların yaşam çevrelerindeki bu değişim, kişilerde yer, kimlik ve aidiyet duygularında karmaşa meydana getirir. İklim değişikliğinin hızı ve şiddeti göz önüne alındığında, gelecekte daha fazla insanın solastalji yaşayacağı tahmin edilmektedir (Yavuz vd., 2023:5). Bu nedenle kişilere aidiyet, huzur ve esenlik veren doğal çevrelerin korunması bir kez daha önem kazanmaktadır.

Milli parklar doğal, jeolojik, kültürel, arkeolojik ve tarihi değerleriyle geçmişten bugüne anlamlı bağlar taşımaktadır. İnsanlığın geçmiş ve geleceği için bozulmamış değerlerin muhafaza edilmesinde milli parkların fonksiyonu çok önemlidir (Yılmaz, 2023:637). Türkiye’de milli parklar korunan alan statülerinden biridir. 2873 Milli Parklar Kanunu ile esasları belirlenen milli parklar, tehdit altında olan alanların daha etkin korunması amacıyla oluşturulmuştur. Hendersen (1992:394), doğa korumanın amaçlarını tür ve çeşitliliğinin korunması, doğal alanların muhafaza edilmesi, doğal estetiğin korunması ve yaban hayatın korunması olarak özetlemiştir.

Bu çalışmanın konusu yer kaybı duygusunu ifade eden solastalji kavramına dikkat çekerek, korunan doğa alanları statüleri bağlamında, milli parklar, tabiat parkları, tabiat koruma alanları ve tabiat anıtlarının önemini Hasan Dağı’nın özellikleri kapsamında tartışmaktır. Hasan Dağı sahip olduğu pek çok özelliği sayesinde milli park, tabiat parkı veya tabiat anıtı statüsü kazanmaya aday bir doğa parçasıdır. Aynı zamanda yöre halkı, yerli ve yabancı turistlerin rekreasyonel faaliyetleri için kullandığı, Aksaray şehrinin ikonik doğa parçalarından biridir. Şehir merkezinin her yerinden, şehrin ilçelerinin bir kısmından görülen Hasan Dağı, yöre halkının manzaraya bağlı yer duygusunu beslemektedir. Bu çalışmada Hasan Dağı ve dağın kuzey yamacıyla birleşen Nora Antik Kent bölgesinin sahip olduğu, biyolojik, arkeolojik, tarihi, kültürel, jeolojik özelliklere göre 2873 Sayılı Kanun’da belirtilen koruma statülerinden hangilerine sahip olması gerektiği tartışılmıştır.

Çalışmada literatür taraması, mevzuat inceleme ve yerinde inceleme çalışması yapılmıştır. Solastalji kavramı ve araştırma bölgesinin sahip olduğu özellikler literatür taraması yapılarak; daha önceki çalışmalardan faydalanılmıştır. Araştırma bölgesinin hangi koruma statüsüne sahip olabileceği ise 2873 Sayılı kanunun mevzuat incelemesiyle tartışılmıştır. Elde edilen bu bilgilerin bölgede gözlemlenmesi, bölgenin deneyimlenmesi amacıyla araştırma bölgesine gidilerek fotoğraflar çekilmiştir. Daha önce Aksaray özelinde solastalji kavramı referans alınarak doğa koruma araştırmaları yapılmadığından bu çalışma literatüre katkı yapacak ve bundan sonraki çalışmalara yol gösterici olacaktır.

Bu çalışmaya benzer iki araştırmaya erişilmiş ve faydalanılmıştır. İlki Alaca (2023)’nın orman yangınlarını solastalji bakımından ele aldığı makalesi; diğeri Özberk (2023)’in baraj projeleri nedeniyle su altında kalan doğa alanlarına solastalji bakımından dikkat çektiği makaledir. Bu iki makale de artık bozulmuş/yok olmuş doğa alanlarını solastaljiye göre değerlendirmiştir. Bu çalışmanın farkı ise henüz yok olmamış ve bozulmamış bir doğal çevrenin, taşıdığı rekreasyonel kapasitenin yüksek olması nedeniyle, bozulma riskine karşı bir koruma statüsüne sahip olması gerektiği yönünde, solastaljiye dikkat çekerek araştırmasıdır.

2. SOLASTALJİ VE TÜRKİYE’DE MİLLİ PARKLAR

Bu ana başlık altında iki temel konu ele alınmıştır. İlki solastalji kavramıdır. Türkçe ve yabancı literatürden elde edilen bilgilerle solastalji kavramı genişçe tanımlanmıştır. Daha sonra Türkiye’de doğa alanlarının koruma statülerini belirleyen kanunlardan biri olan 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu, milli parklar ve kanunda geçen diğer koruma statüleri açıklanmıştır.

2.1. Yer Kaybı Acısı: Solastalji (Solastalgia) Kavramı

Solastalji kavramı, nostalji kavramından esinlenerek oluşturulmuştur. Nostalji (nostalgia) kelimesi, nostos (home, ev) ve algia kelimelerinin birleşmesi ile oluşturulmuştur. Nostalji, eve dönmek isteyip dönememe, ev özlemi çekme durumunda hissedilen acıyı tanımlamak için kullanılmıştır ve psikolojik bir patoloji olabileceği ifade edilmiştir (Albrecht, 2006:34). Solastalji ile nostalji kelimeleri yakından ilişkili olsa da arasında net bir ayırım vardır. Nostalji, geçmişte kalmış bir yere duyulan özlemdir, ancak solastalji hem geçmişle hem de bugün ile ilgilidir (Wright, 2012:117).

Solastalji durumunun yaşanması için bir yerin yok olma tehlikesi taşıması da yeterli olabilmektedir. Diğer bir ifadeyle bir yerin yok olması ya da bozulması veya risk altında olması kişilerde o yer kaybına bağlı, yalnızlık, ıssızlık, izolasyon gibi hisler meydana getirmektedir. Kişilerin mekânsal deneyimlerinin bir sebepten son bulması veya gelecekte son bulma ihtimali kişileri solastaljiye sürükler. Solastalji, geçmiş güzel mekânsal deneyimlerin yoksunluğu karşısında şimdiki zamanda hissedilen acıdır (Albrecht, 2006:34-35). Bir kişinin değer verdiği yerlerde meydana gelen zarardan dolayı kişinin ruh sağlığının etkilenmesine solastalji denir. Biyolojik çeşitliliğin kaybı, iklim değişikliği ve belirli türlerin veya yerlerin kaybı eko-kaygıya (veya eko-anksiyete=eco-anxiety) neden olabilir (Pihkala, 2021:122).

Bugün yaşanan iklim krizi hiç kaçınılmaz ki büyük yer değişimlerini zorunlu kılacaktır. En başta, kutuplardaki buzullar eriyip ve okyanus seviyesi yükseldikçe bu durum alçak kıyılar, adalar ve deltalarda yaşayanlar için tam anlamıyla yaşamsal tehlike meydana getirecektir. Burada yaşayanlar iklim kaynaklı göçe mecbur kalacak, diğer yerel türler gibi yaşam alanlarını kaybedeceklerdir. Bu durum yer deneyiminin yok olmasının belki de en üst boyutu olabilir (Glassberg, 2014:28). Bu denli bir iklim krizinin taşıdığı riskler karşısında toplumsal olarak soğukkanlılığı korumak son derece zordur. Mevcut psikolojik yaklaşımlar ve tedaviler iklim değişikliği karşısında sahip olunan psikolojiyle baş etme konusunda yetersiz kalabilir. Burada psikoloji bilim dalının ekoloji ve iklim değişikliği uzmanlık alanlarıyla işbirliği yapmasına, iklim psikolojisi alt türünü geliştirmesine ihtiyaç vardır. Çünkü iklim değişikliği ve diğer çevresel felaketler kişilerin psikolojisini tehdit etmektedir. Bu durum anksiyete, yalnızlık hissi, kayıp hissine neden olmaktadır. İklim psikolojinin konusu bu duygu durumu ile mücadele etmektir ve iklim psikolojisi kişisel hayat ile sosyal ve kültürel çevrenin etkileşimi ile ilgilidir (Hoggett, 2019:8-9). Ekolojik krizin psikolojik etkileri tahmin edildiğinden daha fazla olabilir, kişiler hareket etme ve yaşamlarına devam etme motivasyonlarını yitirebilirler. Bu durum kişileri anksiyete ve depresyona sürükleyebilir. Anksiyetenin bu türü ekolojik anksiyete (eko-anksiyete) olarak ifade edilmektedir (Pihkala, 2021:120).

İklim krizinin doğrudan etkileri çoğunlukla aşırı hava olayları olarak tabir edilen, sel, kasırga, yangın, aşırı sıcaklık vb. gibi hava olaylarından sonra ortaya çıkar. Bu hava olaylarına maruz kalan kişilerde depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, anksiyete, psikolojik stres gibi psikolojik rahatsızlıklar veya semptomlar görülmüştür. Daha uzun süren, aşamalı olarak artan küresel ısınma gibi hava olaylarında ise kişileri duygusal anlamda kontrollü olmasını zorlaştırmaktadır. Sıcak hava dalgalarının ve artan ortalama sıcaklıkların saldırganlık, fiziksel ve psikolojik yorgunluk oranlarında artışla ilişkili olduğu gösterilmiştir (Yavuz vd., 2023:2). Ekolojik felaketlerin olma ihtimali kişilerde eko-anksiyete sebeplerindedir. Bu kavram ekolojik yas kavramıyla da ifade edilmiştir. Birbirleriyle ayırt etmesi güç bir benzerlik taşıyan iki kavramdan ekolojik yas, çok sevilen iklim özelliklerinin kaybolması ile daha uyumludur. Örneğin dünyanın her mevsim kış olan ülkelerinde yaşayanlar, bir gün kar görememe ihtimalinden duyduğu derin üzüntü ekolojik yas kavramıyla; bu duruma bağlı olarak yaşam alanlarını terk etmek zorunda kalma fikri ise ekolojik anksiyete kavramıyla açıklanabilir. Bu noktada solastalji, ekolojik yas ve ekolojik anksiyetenin daha yerelleştirilmiş formu olduğu söylenebilir. Solastalji, kişinin evini kaybetme olasılığına karşı olumsuz hislerini düzenleyememesi durumudur (Erzurumluoğlu, 2022:1).

Kişilerin sahip olduğu bir yer kimliği vardır. Bir sebeple bu yer kimliğinde meydana gelen ya da gelebilecek değişim solastalji yaratma potansiyeline sahiptir. Salgın hastalıklar, teknolojik gelişmeler, doğal afetler gibi güçlü sebepler yaşam ortamlarını herkes için değiştirmektedir (Albrecht, 2006:35). Bu durumda solastalji, kişinin hâlâ yaşadığı bir ortam saldırı altında olduğunda ortaya çıkan “*yer kaybı patolojisi*” olarak tanımlanır. Solastalji kavramının esas noktası, yaşadığı yeri terk etmek zorunda olmayanların da iklim ve çevre sorunlarına bağlı gelişen yeni normale uyum sağlama fikrine verilen tepkidir. Örneğin yaşanan çevrenin daha sıcak ya da soğuk, nemli ya da kuru hale gelmesi, yapılaşmanın değişmesi gibi. Diğer bir ifadeyle deneyimlenen iklimlerin giderek değişmesi, bir yere alışmaya yardımcı olan geçmişteki hava durumu hikâyelerinin mevcut koşullarla ilişkilendirilmenin daha zor olması, kişilerin dünyadaki yerine dair anlayışlarını geliştiren ontolojik güvenlik

duygusunu sarsmaktadır (Glassberg, 2014:28). Solastalji, fiziksel çevrenin ıssızlaştırılması veya olumsuz dönüşümüne ilişkin doğrudan deneyimin olduğu her yerde kişisel ve toplumsal kimlik, aidiyet ve kontrol duygusunu zayıflatmaktadır (Albrecht, 2006:35).

Solastaljiye neden olan faktörler doğal ya da yapay olabilir. Kuraklık, yangın, iklim değişikliği ve sel gibi doğal afetlere bağlı yer kaybı solastaljiye nedendir. Savaş, terörizm, arazi açma, madencilik, hızlı kurumsal değişim ve şehirlerin eski bölümlerinin soylulaştırılması gibi insan kaynaklı değişimler ise solastaljinin yapay nedendir. (Albrecht, 2006:35). Çevrenin değişme nedenleri arasında insan müdahalesi yadsınamaz bir gerçektir ve tüm dünya halkları bundan az ya da çok sorumludur. Bu değişim deneyimi kişileri yeni bir yere alışmaya zorlar; yeni bir çevreye taşınmak ya da yaşadığımız yerde yeni bir çevrenin ortaya çıkması, geçmişteki ve artık bizim için sadece hafızamızda var olabilen yerlere dair farkındalığı artırır (Glassberg, 2014:29).

Solastalji meydana getiren iklim ve çevre felaketlerinin, dünyada belki de en sık rastlanan türü orman yangınlarıdır. Wright (2012:117-118) çalışmasında Avustralya'da bulunan Armidale Çam Ormanlarının önemli bir bölümünün yanması sonucu yerli halkta meydana gelen solastalji durumunu incelemiştir. Kültürel gelenekleri ve toprakları sürekli saldırı altında olan birçok Avustralya yerlisinin solastalji yaşadığını ifade etmiştir. Armidale Çam Ormanları yerli halk için sadece doğal çevre değil aynı zamanda inanç sistemleriyle bütünleşmiş, bireysel ve toplumsal hafızanın mekânıdır. Orman yangınları sonrası yaşanan travma çevresel formların kaybolması veya bozulması olayında somutlaşmış solastaljidir. Buna benzer bir çalışma Türkiye'de de yapılmıştır.

Alaca (2023) 2021 yılında Ege ve Akdeniz bölgelerinde çıkan orman yangınlarını solastalji kavramı ekseninde incelemiştir. Orman yangınlarının halk sağlığı ve bölge halkının geçim kaynağı bakımından olumsuz etkisi ile yer kaybı duygusu meydana getirmesine dikkat çeken Alaca'ya (2023) göre yaşanan felaketin özellikle Mersin, Antalya ve Muğla'da çevresel ve mekânsal bir değişim meydana getirmiştir. Belirtilen yerlerde geçimi arıcılıkla temin edenlerin geçim kaynağı yok olmuş, yer değişikliği yapmak zorunda kalmışlardır. Yıllardır yaşadıkları bağ kurdukları doğal çevrenin yok olması bölge insanın acı ve moral bozukluğuna neden olmuştur.

Su krizleri ve madencilik politikaları nedeniyle yaşadıkları yerlerden edilmeye ortaya çıkan solastaljiye dikkat çeken Özbek'e (2023:677) göre Türkiye'nin farklı bölgelerinde büyük barajların su toplama havzası içerisinde kalan pek çok yerleşim yeri yok olmuştur. Baraj projelerine bağlı yerleşim yerinin yok olmasının ilk örnekleri, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) kapsamında meydana gelmiştir. Samsat, Hasankeyf, Halfeti örnekler arasındadır. Maden ve baraj projeleri nedeniyle yer kaybı duygusu yaşayan bölge insanlarıyla mülakat yapılan bu çalışmada, kişilerin duygusal tepkileri incelenmiş ve solastaljinin yerel sözlü ve yazılı edebiyata yansısıyla perçinlenen solastalji ölçümü yapılmıştır. Yapay nedenlerle ortaya çıkan solastaljinin, bölge insanı tarafından duygusal bir üzüntü ve dirençle karşılandığı ancak resmi beyanlar ve ÇED raporlarında, konunun psikolojik boyutlarına yer verilmemesinin bir eksiklik olduğu ifade edilmiştir.

Yer kaybı, iklim değişikliği ve çevresel felaketlerin psikolojik yansımaları çeşitli boyutlarıyla ifade eden tüm bu kavramlar halk sağlığını ilgilendirmektedir. Buna bağlı olarak ele alınan solastalji, kamusal esenliği tesis etmenin gerekçelerinden biridir ve toplumdaki bireylerin ruh ve sinir hastalıklarına sahip olmamasından daha geniş bir anlayışını karşılar. İklim ve çevreye bağlı kayıp ve sorunlar, günümüzde kamusal esenliği ve toplumsal ruh sağlığının doğrudan etkileyicisi olmaktadır.

2.2. Mevzuat İnceleme: 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu ve İlgili Diğer Mevzuat Hükümleri

Milli parklar, öncelikle 6831 sayılı Orman Kanunu 4. maddeye göre, vasıf ve karakter bakımından kategorize edilmiş ormanlardır. 09.08.1983 tarih ve 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, Türkiye'deki doğal çevreyi koruma statülerinden biri olan milli parklarla ilgili temel yasal kaynaktır. Kanununun 1. maddesi amacı anlatmakta ve milli parklarla birlikte, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesindeki esasları anlatacağını beyan etmektedir. Buradan milli parklarla birlikte farklı statülerin de bulunduğu anlaşılmaktadır.

2.2.1. Milli Park, Tabiat Parkı, Tabiat Anıtı ve Tabiat Koruma Alanlarının Kullanım ve Korumasına Yönelik Hükümler

Milli parklar, bilimsel ve estetik özelliklerine göre milli ve uluslar arası, nadir, tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, turizm ve dinlenme alanlarına sahip tabiat parçalarıdır. Tabiat parkları; yaban hayatı ve bitki örtüsü özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın rekreasyonel faaliyetlerine uygun tabiat parçalarıdır. Tabiat anıtı; doğa ve doğa olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değere sahip ve milli park esasları

dâhilinde korunan tabiat parçalarıdır. Son olarak tabiat koruma alanı; bilim ve eğitim bakımından önemli, ender, risk altına veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve doğal olayların oluşturduğu seçkin örnekleri ihtiva eden ve mutlak korunması gerekli olup sadece bilim ve eğitim maksatlı kullanılan tabiat parçalarıdır (2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu, 2. madde).

12.12.1986 tarih ve 19309 no'lu Resmî Gazetede ilan edilen Milli Parklar Yönetmeliği, milli parklarla ilgili diğer yasal kaynaktır. Bu Yönetmeliğin amacı, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ile 6831 sayılı Orman Kanununun 25. maddesinin² uygulanmasını düzenlemektir. Yönetmeliğin 6. maddesi milli park ve tabiat parkı kriterlerini; 7. maddesi ise tabiat anıtı ve tabiat koruma alanı kriterlerini belirlemiştir.

Uluslararası otoritelerin korunan alanlar yaklaşımına bakıldığında, Birleşmiş Milletlere bağlı UNESCO girişimiyle 1948'de korunan alan sistemlerinin kriterlerini oluşturan başat otorite konumundaki Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources-IUCN) önemlidir. Türkiye'den üyelerin de yer aldığı IUCN, doğal kaynakların korunması amacıyla kurulmuş uluslararası bir örgüttür. IUCN örgütü, doğanın bütünlüğü, biyolojik çeşitliliğini korumak ve doğal kaynakların kullanımının ekolojik hassasiyetlerle sürdürülebilir olmasını sağlamak için ülkeleri, teşvik ve yardım etme amacına sahiptir (Yılmaz, 2023:638).

1972 yılında düzenlenen 2. Dünya Parklar Kongresi'nde, IUCN örgütünden, ekosistemi ve biyoçeşitliliği korumak için ayrılmış korunan alanlarla ilgili olarak standartlar ve terminolojiyi geliştirmesi için araştırma yapması istenmiş ve IUCN 1978'de hazırladığı rapor sonucunda 7 temel korunan alan kategorisi saptamıştır (Serter, 2020:244). IUCN korunan alanlar statüsünde toplam yedi alan belirlemiştir. Bunlar, mutlak doğa koruma alanı, vahşi yaşam alanı, milli park, tabiat anıtı, habitat tür yönetim alanı, korunan kara ve deniz alanları ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımına sahip korunan alanlarıdır. Bunlardan milli park, büyük ölçekli ekolojik süreçleri koruyan, karakteristik tür ve ekosistemlere sahip, çevresel ve kültürel açıdan uyumlu manevi, bilimsel, eğitimsel, rekreasyon ve ziyaretçi olanaklarına sahip, büyük doğal veya doğala yakın alanları olarak tanımlanmıştır. Tabiat koruma alanı ise bir yer şekli, deniz tepesi, deniz mağarası, mağara gibi jeolojik özellik veya antik bir kuru gibi yaşayan bir özellik olabilen belirli bir doğal anıtı korumak için ayrılmış alanları olarak tanımlanmıştır (Dudley, 2013).

Türkiye'de bir yerin milli park ya da yukarıda belirtilen diğer statüleri elde edebilmesi için gereken süreç 2873 sayılı Kanunla belirlenmiştir. Milli park olma ve diğer tabiat parçası statülerinin kabul ve onay süreçleri farklıdır. Buna göre Tarım ve Orman Bakanlığınca milli park karakterine sahip olduğu tespit edilen alanlar, Cumhurbaşkanı kararı ile milli park olarak belirlenir. Orman ve orman rejimine tabi yerlerde tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanları Tarım ve Orman Bakanının onayı ile belirlenir (2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu, madde 3).

Milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiat koruma alanlarının yönetimi, oralarda yürütülecek işler, hizmetler ve koruma sürecinin takibi Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı taşra kuruluşları olan 15 bölge müdürlüğünce yerine getirilir (Milli Parklar Yönetmeliği, madde 16). Milli parklar, tabiat parkları, tabiatı koruma alanlarının yönetimi uzun devreli gelişme planı ile yapılır. Uzun devreli gelişme planı, kaynak değerlerinin korunması, geliştirilmesi ve uzun dönemde sürdürülebilirliğini temin etmek için yönetim, sosyal, ekonomik, teknik eylem modellerinin belirlendiği, bölgelemeye dayalı ekosistem yaklaşımını planıdır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü). Görüldüğü gibi milli parklar ve adı geçen diğer tabiat parçalarıyla ilgili, tespit, tayin ve yönetim planlama süreçleri tamamen merkezi yönetim ve onun taşra kuruluşları yetki ve sorumluluğundadır. Yerel yönetimlerin herhangi bir görevi yoktur.

İlgili kanun maddelerinde belirtildiği üzere milli parklar, tabiat anıt ve parkları ile tabiat koruma alanları devlet mülkiyetinde olan doğa parçalarıdır. Aynı zamanda kullanıma ve ziyaretçiye açık alanlardır (*tabiat koruma alanı hariç*). Dolayısıyla bu alanların koruma ve kullanımının yönetilmesi, planlanması ve yürütülmesi merkezi yönetimin sorumluluk ve yetkileri arasındadır. Milli park, tabiat anıtı, tabiat parkı ve tabiat koruma alanlarının kullanımına dair hususlar şunlardır;

2 6831 Sayılı Orman Kanunu, VI. Milli parklar başlığını taşıyan Madde 25 – (Değişik : 23/9/1983 - 2896/15 md.): “Orman Genel Müdürlüğü; mevkii ve özelliği dolayısıyla lüzum göreceği ormanları ve orman rejimine giren sahaları; bilim ve fennin istifadesine tahsis etmek, tabiatı muhafaza etmek, yurdun güzelliğini sağlamak, toplumun çeşitli spor ve dinlenme ihtiyaçlarını karşılamak, turistik hareketlere imkan vermek maksadıyla, milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma sahaları ve orman mesire yerleri olarak ayırır, düzenler, yönetir ve gerektiğinde işletir veya işletirir”

- Uzun devreli gelişme planlarında yer alan faaliyet ve hizmetler ile yönetim, eğlenme, koruma, işletme, tanıtım, spor ve dinlenme hizmetlerine yönelik altyapı, üstyapı ve diğer tesisler Tarım ve Orman Bakanlığınca yapılır; yaptırılır; yönetilir veya işletilir (2873 Sayılı Kanun, Madde 12). Bu hizmet ve faaliyetlerin taşradaki uygulaması bölge müdürlüklerince yürütülür (Milli Parklar Yönetmeliği, madde 16).
- Milli parklarda iskân, yapılaşma, işletme ve bunların imar uygulama planların yürürlüğe girmesi Çevre ve Şehircilik Bakanlığının onayına tabidir. (2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu, madde 4).
- Milli park veya tabiat parklarında, planlarına uygun olmak şartıyla, kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılacak her türlü plan, proje ve yatırımlara Tarım ve Orman Bakanlığınca izin verilebilir ve uygulamalar bu Kanun hükümlerine göre denetlenir (2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu, madde 7). Burada izne söz konusu alanlar sadece milli parklar ve tabiat parklarıdır. Diğer bir ifadeyle tabiat anıtı ve tabiat koruma alanlarına kamu kurum ve kuruluşlarınca olsa da yapılacak faaliyetlere izin verilmemektedir.

Yukarıda sayılan hususlar milli parklar, tabiat anıtı, tabiat parkı ve tabiat koruma alanlarının nasıl kullanılacağını düzenleyen mevzuat hükümleri idi, Aşağıda ise bu doğa koruma alanlarının korunmasına dair hususlar sıralanmıştır (2873 Sayılı Kanun, madde 14);

- Ekolojik denge ve doğal ekosistem değeri, yaban hayatı tahrip edilemez,
- Bu sahaların özelliklerini yitirmesine veya değişmesine neden olabilecek her türlü müdahale yasaktır. Su, toprak ve hava kirlenmesi ve benzeri çevre sorunları yaratacak iş ve işlemler yapılamaz,
- Doğal dengeyi bozacak orman ürünleri üretimi, avlanma ve otlatma yapılamaz,
- Onaylanmış planlarda belirtilen yapı ve tesisler ve Genelkurmay Başkanlığınca ihtiyaç duyulacak savunma sistemi için gerekli tesisler dışında, kamu yararı açısından vazgeçilmez ve kesin bir zorunluluk bulunmadıkça kesinlikle hiçbir yapı ve tesis kurulamaz ve işletilemez veya bu alanlarda var olan yerleşim sahaları dışında iskân yapılamaz.

2873 Sayılı Kanun'da belirtilen koruma amaçlı bu yasakların, Milli Parklar Yönetmeliğinde uygulama esasları anlatılmıştır. İşletme ve tesisleri faaliyetlerini hava, su, toprak, hayvanlar ve bitki örtüsüne zarar vermeden donatması, yangınlara karşı önlemlerin alınması, gerekli ekipman ve personelin hazır bulundurulması, ziyaretçilerin belli izinler ölçüsünde kullanım hakkının olması bunlardan bazılarıdır. Ek olarak, koruma amacı ile yol, patika, haberleşme ağı; telsiz ve telefon gözetleme kule ve kulübeleri geliştirilir; deniz-hava ulaşım ve kontrol imkanları, ekipman ve araçlarıyla donatılır.

2.2.2. Milli Park, Tabiat Parkı, Tabiat Anıtı ve Tabiat Koruma Alanı Statülerinin Taşıdığı Özellikler

2873 sayılı kanunda sayılan tabiatı koruma alanı, milli park, tabiat parkı ve tabiat anıtları, diğer korunan alan türleri ile kıyaslandığında yasal ve idari değişikliklerden en az etkilenmiş; doğal karakteri daha yüksek olan korunan alanlardır (Serter, 2020:244). Koruma statüsüne sahip doğa alanlarından biri olan milli parklar doğal, bilimsel ve ekolojik değerleri barındırdığından son derece önemlidir. Milli Parklar Yönetmeliği'ne göre bir yerin milli park olma kriterleri şunlardır (Milli Parklar Yönetmeliği, madde 6);

- Doğal ve kültürel kaynak değeri ile rekreasyonel potansiyeli, milli ve uluslararası seviyede nitelik ve önem taşımaktadır.
- Kaynak değerleri, gelecek nesillere miras bırakılabilecek ve sahip olmaktan gurur duyacakları seviyede önemli olmalıdır.
- Kaynak değerleri bozulmamış veya bozulan kısımların teknik ve idari müdahalelerle onarılabilir durumda olmalıdır.
- Saha büyüklüğü, kaynak değerleri kesafeti yönünden, özel haller ve adalar dışında, en az 1000 hektar olmalı ve bu alan bütünüyle koruma ağırlıklı zonlardan oluşmalıdır.
- Devlet mülkiyetinde bulunmalıdır.

Bu kriterler değerlendirildiğinde bir yerin milli park olması, bozulmamış doğal ve kültürel kaynaklarının uluslararası bakımdan da değer ve özellik taşıması, gelecek kuşaklara aktarmaya değer olması ve kapladığı

toprak sınırı bakımından kıstaslara sahip olmalıdır. Türkiye’de 49 adet milli park bulunmakta, en son milli park olan yer 17.01.2024 tarihli kabul ile Afyonkarahisar-Denizli arasında bulunan Akdağ ormanlık bölgesidir.

Milli parklar, ekolojik süreçleri ve biyolojik çeşitliliği koruma çabalarını sürdürmek için gerekli olan politika ve kamu hizmetlerinin hayati çekirdeği olarak düşünülebilir (Keiter, 2010:92). Milli parkların aynı zamanda doğrudan insani faydaları da vardır. Hem korunan alanların içinde ya da yakınında yaşayanlar hem de daha uzakta yaşayanlar, milli parklarda ve yabani alanlarda mevcut olan rekreasyon ve yenilenme fırsatlarından, yabani türlerin genetik potansiyelinden ve doğal ekosistemlerin sağladığı çevresel hizmetlerden yararlanmaktadır (Dudley, 2013:2). Korumayla perçinlenen bu yararlanma kişilerin doğal çevreye ait olma duygusunu beslemektedir.

Tabiat parkları 2873 sayılı kanun içerisinde sayılan korunan alan statüleri içerisinde; koruma hedefinin en alt seviyede tutulduğu korunan alan statüsü olarak yer almıştır (Serter, 2020:247). Bir yerin tabiat parkı olabilmesi için ilk olarak manzara bütünlüğü, rekreasyonel faaliyet çeşitliliği ile bu iki özelliği besleyecek; ülke veya bölge ölçeğinde üstün tabii fizyocğrafik yapıya, yaban hayatı özelliklerine, bitki örtüsüne sahip olmalıdır. Tabiat parkları birden fazla kaynak manzara bütünlüğü sunulacak büyüklükte olmalıdır. Bunlarla birlikte yerel örf ve adetlerin, kültürel manzaraların, geleneksel arazi kullanımın ilgi çekici yönlerine de sahip olmalıdır (Milli Parklar Yönetmeliği, madde 6).

Yönetmeliğe göre tabiat parkının manzara ve rekreasyon vasfı vurgulanmıştır. Rekreasyon kelimesi *recreatio* kelimesinden türemiştir ve yenilenme, yeniden yaratılma anlamına gelir. Rekreasyon kişilerin serbest zamanlarında iş stresi, yoğun şehir hayatı, monotonluk gibi olumsuz duygulardan kurtulmak, rahatlamak ve keyifli vakit geçirmek için yaptıkları belirli etkinlikleri kapsar (Kutlu ve Koç, 2021:22). Rekreasyonel faaliyetler, kişisel ve toplumsal olarak sağladığı faydalardan bakımından herkes için bir ihtiyaçtır. Halk sağlığının korunması bireysel olarak ruh sağlığının korunması, insanın sosyalleşmesi, toplumsal esenliğinin sağlanması katkı sağlaması, kişileri doğayla buluşturma gibi faydaları vardır. Ülkemizde en önemli rekreasyon alanlarından biri, tabiat parklarıdır (Özen Öztürk ve Gül, 2020:13).

Türkiye’de tabiat parklarının rekreasyonel faaliyetlerine yönelik yapılan bir araştırmada (Yener, 2021), 53 farklı rekreatif aktivitenin yapıldığı tespit edilmiştir. Yapılış sıklıklarına göre sıralanan aktivitelerden öne çıkan birkaç tanesi, doğa yürüyüşü, fotoğrafçılık, piknik, çadırli kampçılık, bisiklet sporu, yaban hayatı gözlemciliği olarak belirtilmiştir. Sık olmamakla birlikte, uçurtma festivali, köy pazarı, kaya- dağ tırmanışı gibi faaliyetlerde listede yer almaktadır. Başka benzer çalışmada (Özen Öztürk ve Gül, 2020), piknik, doğayı gözlem ve keşfetme, doğayla iç içe olma, spor, dinlenme, açık havada bulunma gibi tercihler, tabiat parkının rekreatif vasfını öne çıkarmaktadır.

Bir diğer koruma statüsü tabiat anıtıdır. Tabiat anıtı statüsü, diğer doğal tabiat parçalarından ayrılan yönü, tabiat olayları neticesinde farklı ve estetik doğal parçalar ihtiva etmesidir. Doğa ve doğa olaylarının meydana getirdiği tek veya ender olan, bir veya daha fazla jeolojik ve jeomorfolojik formasyon ve bitki türleri gibi değerleri barındıran, ilmi ve estetik yönden milli öneme sahip tabiat anıtlarının özellikle insan faaliyetlerinden hiç zarar görmemiş veya onarılabilir ölçüde zarar görmüş olması gerekir (Milli Parklar Yönetmeliği, madde 7).

Türkiye’de 110 adet tabiat parkı bulunmaktadır. Düzce’de bulunan Samandere Şelalesi 1988 yılında ilk tabiat parkı olarak kabul edilen doğa parçası iken son tabiat anıtı (2021 yılı) olarak kabul edilen doğa parçası Rize’de bulunan Gindeş Şelalesi’dir. Tabiat anıtları arasında, şelaleler, tepeler, ağaç türleri bulunmaktadır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2024).

Tabiat koruma alanı, bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden ve mutlak korunması gerekli olup sadece bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış tabiat parçalarıdır. Bir yerin tabiatı koruma alanı olması için taşınması gereken kriterler (Milli Parklar Yönetmeliği, madde 7);

- Milli veya milletlerarası seviyede tipik, emsalsiz, nadir, kaybolmaya yüz tutmuş veya tehlikeye maruz ekosistemler, türler ve doğa olaylarının meydana getirdiği ve geleneksel arazi kullanım şekillerine ait örnekleri barındırmalıdır.
- Genellikle hassas ekosistemlere, habitatlara veya hayat şekillerine, biyolojik veya jeolojik önemli çeşitliliklere, zengin genetik kaynaklara sahip olmalıdır.
- Bu özellikleri ve farklılıkları; bilim, eğitim, araştırma kurumları veya ilgili kuruluşlar tarafından tesbit edilmiş olmalıdır.

- Alan büyüklüğü, korunması gerekli değerlerin hayatlarını uzun süreli olarak devam ettirmelerine yeterli olmalıdır.
- Devletin mülkiyetinde bulunmalıdır.

Tabiat koruma alanlarının hassas ve kaybolma tehlikesi arz eden ekosisteme sahip olması, eğitim ve araştırma sahası olması özellikleri vurgulanmıştır. Ayrıca mutlaka korunması gerekli alanlar olduğunun da altı çizilmiştir. Türkiye’de 1987- 2020 yılları arasında tabiat koruma alanı olduğu kabul edilen 31 adet tabiat koruma alanı mevcuttur. 1998’den 2020’ye kadar hiç tabiat koruma alanı ilan edilmemişken, 28.07.2020’de Denizli Çakıroluk ve 05.08.2020’de Uşak İtecik Lalesi tabiat koruma alanı olarak ilan edilmiştir (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü). Tabiat koruma alanları, tamamen koruma altında olup yalnızca bilim ve eğitim amaçlı kullanımına izin verilen tabiat parçalarını ifade eder (Kapluhan, 2019:270). IUCN’e göre de koruma önceliği en yüksek olan ve buna uygun olarak insan faaliyetlerinin en üst düzeyde kısıtlandığı alan tabiatı koruma alanıdır (Serter, 2020:248). Rekreatyonel faaliyetler amaçlı kullanılmamaktadır.

3. HASAN DAĞI MİLLİ PARK ÖNERİSİ

Bu ana başlık altında solastalji kavramı perspektifinde dikkat çekilen doğa koruma kapsamında örnek olarak incelenmiş olan doğal alan, Hasan Dağı’nın özellikleri anlatılmıştır. Topoğrafya, arkeoloji, endemik bitkiler, rekreatyonel gibi farklı açılardan özellikler taşıyan bölgenin hangi koruma statüsüne sahip olabileceğinin netleştirilmesi için literatürden bilgiler edinme ve mevzuat incelemenin yanında bölge, yerinde inceleme çalışmalarıyla da pek çok kez deneyimlenmiştir. Yapılan gözlem fotoğraflarla birlikte bu bölümün alt başlıklarında sunulmuştur.

3.1. Hasan Dağı ve Taşıdığı Temel Özellikler

Hasan Dağı, İç Anadolu’da bir yamacı Niğde ili sınırlarında diğer yamacı ise Aksaray ili sınırlarında bulunan, deniz seviyesinden 3268 m yükseklikte, stratovolkan dağdır. Hasan Dağı, Büyük ve Küçük Hasan Dağı olarak iki dağ formundadır ve dağlık alanıyla Melendiz Dağı’nın kuzey bölümünde Melendiz Çayı vadisini içinde kalır. Hasan Dağı, 3268 m’lik yüksekliğiyle İç Anadolu Bölgesi’nin ikinci en yüksek dağdır. Tipik volkan dağı formunu koruyan Hasan Dağı, Orta Anadolu’daki diğer sönmüş volkanlara göre daha yakın tarihte sönmüştür (Doğa Derneği, <https://dogaderneği.org/>).

Hasan Dağı’na ait en eski görüntü, Çatalhöyük VII. seviyede tespit edilen duvar resminde görülmüştür. İki zirvesi bulunan ve volkanik bir patlamayı resmeden bu dağ görüntüsü, o zamanın kazılarını yürüten J. Mellaart tarafından Hasan Dağı olarak ifade edilmiştir (Yaman ve Yıldız, 2020:220). Hasan Dağı Türkiye’nin en genç volkanlarından biridir ve Dünya Volkanoloji Birliği’ne göre aktif volkanlar arasındadır. Volkanın en son patlamasının M.Ö.-6600’da olduğu radyometrik tarihlendirme çalışmalarıyla tespit edilmiştir (Yılmaz, tarihsiz). Aşağıda Resim 1’de Çatalhöyük’te bulunan Hasan Dağı görüntüsüne yer verilmiştir.

Resim 1. Çatalhöyük’te Hasan Dağı Görüntüsü

Kaynak: Yeşil Gazete, 2014.

6 Şubat 2023 Kahramanmaraş ve on ili etkileyen deprem sonrasında Niğde’de yaşanan 5,3 şiddetinde deprem, tektonik ve volkanik hareketlerin birbirine etkisini yeniden gündeme getirmiştir. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) 1001 Deprem Araştırmaları Çağrısı kapsamında desteklenmeye hak kazanan, Aksaray Üniversitesi, Aksaray İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, Niğde İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü,

MTA Genel Müdürlüğü ile Mersin Üniversitesi ve Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi ortaklığında hazırlanan, Aksaray Üniversitesi'nin yürütücülüğünü üstleneceği “*Hasan Dağı Volkanizmasının Tektonik ve Volkanik Açısından Jeodezik ve Fiziksel Sensörler İle İzlenmesi*” başlıklı proje, bölgedeki volkanik ve tektonik hareketlilikleri ve bunların ilişkisini araştırmaktadır. 2020’de başlayan ve devam eden proje araştırmaları kapsamında, Hasan Dağı ve yakın çevresindeki yüzey deformasyonlarının belirlenmesi için bölgede kampanya tipi ve sürekli Küresel Navigasyon Uydu Sistemleri (GNSS) ölçmeleri, radar görüntülerinin kullanıldığı İnterferometrik Yapay Açıklıklı Radar (InSAR) ölçümleri, tiltmetre ölçümleri, sıcaklık ölçümleri, gaz ölçümleri ve fay ve çatlaklara dönük yapısal ve kinematik ölçümler yapılmaktadır (Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi, 2021). Görüldüğü gibi Hasan Dağı olası doğal afet risklerine karşı kontrol edilmektedir. Proje kapsamında üniversite öğrencileri ve öğretim üyelerinin de yer alması bölgenin, eğitim ve bilimsel çalışmalara uygun bir bölge olduğunu göstermektedir.

Hasan Dağı ve yakın çevresinde kireçsiz kahverengi topraklar, alüvyal topraklar, kolüvyal topraklar, yüksek dağ-çayır toprakları ve kireçsiz kahverengi orman toprakları yer almaktadır. Özellikle dağın Aksaray’a bakan kuzey yamacındaki ormanlık alanı 1.260-2.020 m arasında yayılış gösteren meşe birliği vejetasyonu dikkat çekmektedir. Başlıca meşe türleri arasında *Quercus vulcanica* (Kasnak meşesi), *Quercus pubescens* (Tüylü meşe), *Quercus cerris* (Saçlı meşe) yer alır. Bunun yanı sıra, *Salixalba* (Ak söğüt), *Populustremula* (Titrek kavak), *Populusnigrasubsp. nigra* (Kara kavak), *Juglansregia* (Ceviz), *Platanusorientalis* (Doğu çınarı), *Prunus x domestica* (Erik), *Acer platanoides* (Çınar yapraklı akçaağaç), *Acer hyrcanumsubsp. Tauricum* (Toros akçaağacı), *Acer negundo* (Dişbudak yapraklı akçaağaç), *Robiniapseudoacacia* (Yalancı akasya) Hasan Dağı’nda yetişen önemli ağaç türleridir (Eskin vd., 2017:20). Hasan Dağı’nın kuzey yamaçları hali hazırda mesirelik alan olarak kullanılmaktadır, bu ormanlık alanlar yöre halkına doğayla iç içe olma imkânı tanımaktadır.

Hasan Dağı, korunması gereken türlere sahip olması nedeniyle Doğa Derneği tarafından Önemli Doğa Alanları (ÖDA) arasında sayılmıştır. Hasan Dağı ÖDA’sı kapsamında Güzelyurt ve Ihlara Vadisi’ni içine alan 199181 ha’lık alan belirlenmiştir. Bunlardan Güzelyurt ve Ihlara Vadisi Özel Çevre Koruma Bölgesi’dir. Önemli Doğa Alanları, IUCN tarafından yayınlanan “*Önemli Biyolojik Çeşitlilik Alanlarının Belirlenmesi ve Boşluk Analizi: Kapsamlı Korunan Alan Sistemleri Hedefleri (Identification and Gap Analysis of Key Biodiversity Areas: Targets for Comprehensive Protected Area Systems)*” başlıklı belgede geçmekte ve hukuksal olarak belirlenen koruma uygulamalarının bilimsel altyapısını desteklemektir. Bu kılavuzda, çeşitli kuruluşlarda geliştirilen koruma kriterlerinin yanı sıra bilimdeki en son gelişmelerden yararlanılmaktadır. Hâlihazırda 170’den fazla ülkede Önemli Kuş Alanları ve Önemli Bitki Alanları kılavuzu referans alınmaktadır. Önemli Biyolojik Çeşitlilik Alanları çerçevesi, biyolojik çeşitlilik açısından küresel anlamda önemli alanların belirlenmesi amacıyla kuş ve bitki çalışmalarını bugüne kadar genişletmek için aşağıdan yukarıya bir yaklaşım sağlar. Bunu yaparken, en önemlisi IUCN Türleri Hayatta Kalma Komisyonu’nun (özellikle IUCN Tehdit Altındaki Türlerin Kırmızı Listesi aracılığıyla) çabalarıyla derlenen ve analiz edilenler olmak üzere çok sayıda veri kaynağından yararlanılmaktadır (Langhammer vd., 2007).

Türkiye’de bulunan ÖDA’ların hepsi hukuksal olarak tanımlanmış koruma statüsüne sahip değildir. Ancak diğer doğa alanlarının koruma statüsü araştırılırken önemli referans kaynağı olmaktadır. Bu çalışmanın konusun olan Hasan Dağı mesirelik alanı herhangi bir koruma statüsüne sahip değildir. Ancak korunmaya değer ve bölge halkı için öneme sahip özellikleri vardır. Bu özellikler, arkeolojik, floral, tarihi ve kültürel kategorilerdedir. Aşağıda Resim 2’de bu çalışmanın araştırma bölgesinin harita görseli bulunmaktadır. Harita Aksaray Tarım ve Orman Genel Müdürlüğü’nün bölgeyi eko-turizm bölgesi olarak işaretlediği alandır.

Resim 2. Hasan Dağı Eko-Turizm Alanı

Kaynak: Yazar tarafından çekilmiştir (19.05.2024).

Bu görselin uydu görüntüsü Resim 3'te sunulmuştur. Ortadaki üçgen işareti Büyük Hasan Dağı'nın diğer üçgen Küçük Hasan Dağı'nı gösterir. Dağın kuzeyi Helvadere'ye uzanmaktadır.

Resim 3. Hasan Dağı'nın Kuzey Yamaçları ve Helvadere ile Birleştiği Alan

Kaynak: <https://tr.wikiloc.com/> (08.05.2024).

Bu iki görselin gerçek görüntüsü ise Resim 4'te sunulmuştur. Burada Hasan Dağı, Helvadere Gölü, ormanlık alanı diğer bir ifadeyle bir manzara bütünlüğü içinde birden fazla doğa parçasını görmek mümkündür.

Resim 4. Hasan Dağı, Helvadere Gölü ve Manzara Bütünlüğü

Kaynak: Yazar tarafından çekilmiştir (19.05.2024).

3.1.1. Arkeolojik Özellikleri

Hasan Dağı'nın volkan kompleksi Büyük Hasan Dağı ve Küçük Hasan Dağı kraterlerine bağlı olarak şekillenmiş çift merkezli, bileşik bir strato volkan yapısıdır. Türkiye'nin en genç volkanizmalarından biri olan bölgede gözlenen düz veya az eğimli yüzeyler yörenin fiziki yapısını tamamlayan unsurlardır. Yöre jeomorfolojisi neovulkanizma dönemine uygun volkanizma olayları tarafından belirlenmiştir. Araştırma alanında yer alan volkanik şekillerin Orta Miyosen sonlarında başlayan ve tarihsel devirlere kadar süregelen ve beş ana volkanizma döneminde gelişmiştir. Hasan Dağı strato volkanında kuvaterner volkanizmasının yaklaşık 900.000 yıl önce başladığı çeşitli tarihsel devirlerde etkinlik gösterdiği ve günümüzde aktif faaliyet gösterebilecek nitelikte olduğu ifade edilmiştir (Emre, 1991:197).

Aksaray ve yakın çevresinde, 2015-2019 yıllarında, Paleolitik Çağ konulu yüzey araştırmalar yapılmış ve önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Bu önemli sonuçlardan bir tanesi Paleolitik Çağ yaşayışı hakkında bilgi veren ve yontmataş alet endüstrilerinin üretiminde kullanılan obsidiyen kaynağıdır (Yaman ve Yıldız, 2020:218). Obsidiyen çoğunlukla siyah bazen de gri, kırmızı, kahve ve yeşil renklerde, camsı parlaklıkta ve kırılma yüzeyi midye kabuğu şeklinde olan amorf bir volkanik camdır. Arkeolojik açıdan son derece önemli bir kayadır. Metalin ve metal aletlerin keşfi öncesinde, kolay şekil alabilen yapısı gereği kesici ve delici aletlerin yapımında

kullanılmıştır. Ayrıca takı ve süslenme aracı olarak kullanılmış ve bu aletlerin ticareti de yapılmıştır (Ercan, <https://services.tubitak.gov.tr/>).

Hasan Dağı obsidiyeni ile ilgili daha önce yapılan çalışmalarda, kaynağın yontmataş alet yapımına uygun olmayan bir kaynak olduğu ifade edilmiştir. Çatalhöyük'te bulunan bu obsidiyen kaynağının bölgede bulunan diğer kaynaklara göre kalitesiz ve yontmataşa uygun olmadığı yönündeki tespiti Hasan Dağı'nın güneyinde yer alan "Karakapu" veya "Karakapı" obsidiyen kaynağı olarak geçmektedir. Ancak bu tespitten sonra devam eden çalışmalarda Hasan Dağı obsidiyenine Helvadere Kasabası'nın batısında yer alan Bozboyun Tepesi çevresinde rastlanılmıştır. Hasan Dağı Bozboyun Tepesi obsidiyen kaynağı, Hasan Dağı'nın kuzeyinde Bozboyun Tepesi'nin batı yamacında bulunmaktadır (Yaman ve Yıldız, 2020).

Obsidiyen kaynağı, Bozboyun Tepesi'nin batı yamacında küçük bir alanda, Dom akıntıları ve obsidiyen türü lavlardan meydana gelmiştir. Masif ve bantlı yapıda olan obsidiyenler genelde siyah renkli ve yer yer kahve renkli bantlar halinde gözlenmiştir. Obsidiyenlerin yaşının 0,7 milyon yıl olduğu göz önüne alındığında bu tarih aralığı, arkeolojik olarak Alt Paleolitik Dönem içindedir (Yaman ve Yıldız, 2020:222). Yapılan bu çalışma Hasan Dağı'nın arkeolojik bilimsel çalışmalar için önemli bir eğitim alanı olduğunu göstermektedir.

3.1.2. Tarihi ve Kültürel Açından Önem Taşıyan Özellikler

Aksaray ili pek çok tarihi ve kültürel değere sahiptir. Hasan Dağı ve dağın kuzey yamacında kalan Helvadere'de bulunan tarihi ve kültürel değerler araştırmanın konusu bakımından önemlidir. Bunlardan Nora Antik Kenti, Mokissos ve Viranşehir isimleriyle de anılmaktadır, Helvadere Beldesi içinde bulunmaktadır. Roma ve Bizans döneminden izler taşımaktadır. Nora Antik Kenti, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 1998 yılında aldığı karar ile birinci derece arkeolojik sit alanı ilan edilmiştir (Arkeoloji ve Sanat Yayınlar, 2014).

Aksaray, Helvadere Beldesi sınırları içinde yer alan Mokissos, Geç Antik Dönem ve sonrasına ait günümüze ulaşmış, en yoğun arkeolojik kalıntılara sahiptir. Konstantinopolis Patrikhanesinin kayıtlarında *Mokissos* adı sıklıkla geçmektedir. M.Ö. 535 yılında Bizans'ın "kilise eyalet sistemi"nde yapılan değişiklikler nedeniyle Mokissos kentinin metropolis statüsünü bu yılda elde ettiği tahmin edilmektedir. Öyle ki söz konusu değişikliklerden biri de Hasan Dağı'nın kuzeyinde ve batısında, Kapadokya III adlı yeni bir kilise eyaleti kurulmuştur. İmparator Iustinianos tarafından, yeni kurulan Mokissos, piskoposluk merkezi/başkenti olarak konumunu tüm Orta ve Geç Bizans Dönemleri boyunca korumuştur (Erpek, 2020:651). Uzun yıllar herhangi bir araştırma yapılmayan bölgede arkeolojik çalışmalar 2020 yılında tekrar başlamıştır.

Resim 5. Nora Antik Kent Kalıntıları ve Hasan Dağı

Kaynak: T.C. Aksaray Valiliği Resmi Web Sitesi (<http://www.aksaray.gov.tr/>)

Mokissos kenti olarak bilinen Nora antik kenti belirtildiği gibi 6. ve 7. yüzyıllara ait kalıntılara sahiptir. Yörede Viranşehir ismiyle anılan antik kent kalıntılarının konumlandığı doğal çanak form aslında Hasan Dağı'nın etrafını kaplayan bir parazit volkan krateridir. Viranşehir kapladığı bu doğal çöküntü platosunu kuzeyde yoğun bir orman, güney ve batıdaysa sarp yamaçlar yer almaktadır. Dolayısıyla tarihi ve arkeolojik öneminin yanı sıra Aksaray ve civarının önemli jeolojik değerlerinden birini oluşturmaktadır (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü, 2021). Ayrıca Hasan Dağı mesirelik alan mevkiinde, yürüyüş, dağcılık ve kamp yapılan alanda bulunan Sütü Kilise kalıntılarının 5. yüzyıla ait olduğu tahmin edilmektedir. Bu rota sporcu ve ziyaretçilere doğa ve tarihi birlikte deneyimle fırsatı sunar.

Hasan Dağı'nda tarihi ve kültürel açıdan önem taşıyan, yörenin kimliğine katkı sağlayan tarihi su sarnıçları vardır. Hasan Dağı'nda iki tür sarnıç bulunmuştur. Bunlardan biri; Roma döneminde inşa edilmiş, Bizans

döneminde iskân görerek restore edilmiş ve daha sonra hasar görmüş olsa da günümüze kadar ulaşmış tarihi sarnıçlardır. İkincisi ise hayvancılık ve yaylacılık faaliyetleri kapsamında tesis edilmiş yakın dönem sarnıçlarıdır. Tarihi sarnıçların ağız kısmını kapatan, bir metre uzunluğundaki bloklar üzerine gamalı haç sembolü olduğu görülmüştür. Aynı sarnıcın iç duvarlarında da kazınmış gamalı haç sembolü görülmüştür. Sarnıcın diğer kısımları tahrip olmuştur (Kopar, 2011:176; Erdoğan, 2021:1068).

Su sarnıçları, sudan yararlanma yöntemi göstermesi bakımından kültürel önemi sahiptir. Hasan Dağı volkanik yereyin su tutma kapasitesinin düşük olmasından dolayı, kar suları ve yağmurun sızarak, temeli oluşturan geçirimsiz metamorfik zonda toplanmakta ve kuruluş yeri taban suyu derinliğine göre yüksek olan birçok yerleşme biriken faydalanmamaktadır. Bu amaçla yeraltına kazılan sarnıçlar ve kuyular meteorik suların daha fazla yararlanmak konusunda bir yöntem sunmaktadır. Sarnıçlar ve su kuyuları sızan suları karşılamakta ve kaynak alanıyla su tablası arasında suların bir süre biriktiği ara istasyon görevi görmektedir (Kopar, 2011:176). Bu yapılar günümüzde büyük sorunlardan biri olan su sıkıntısına çözüm olarak önerilen yağmur hasadına yol gösterici olmaktadır.

3.1.3. Hasan Dağı'nda Bulunan Endemik Bitki Türleri

Doğa Derneği'nin araştırmalarına göre Hasan Dağı ÖDA'sı içinde biyoçeşitlilik için önemli bitki ve hayvan türleri vardır. *Astragalus simonii*, *Astragalus victoriae* ve *Trigonella isthmocarpa* ÖDA'da bulunan ve nesli küresel ölçekte tehlike altında olan bitki türleridir. *Plecotus macrobullaris macrobullaris*, alandaki alpin bölgelerde yaşayan önemli bir yarası türüdür. Alanda bulunan bir diğer yarası türü ise büyük nalburunlu yarasıdır (*Rhinolophus ferrumequinum*). Bunların yanında Melendiz Çayı, ülkemize endemik *Capoeta pestai* içsu balığı için küresel ölçekte önem taşır. Aynı zamanda Hasan Dağı, kızböceklerinden *Coenagrion ornatum* türüne de ev sahipliği yapmaktadır (Doğa Derneği, <https://dogaderneği.org/>).

Başköse ve Dural'ın (2011) Hasan Dağı'nın florasını incelediği çalışmasında, Hasan Dağı'nın çevresiyle birlikte dağın kuzey yamaçlarından da örnekler alınmıştır. Araştırma alanından toplanan bitkilerden en çok taksona sahip on cins belirlenmiştir. Buna göre; *Astragalus* % 2,2'lik oranla ilk sırayı almaktadır. Diğer bir ifadeyle *Astragalus* 8 türü ile en fazla taksona sahip türdür.

Resim 6. Taşpınar Geveni

Kaynak: Erkul, 2021.

Başer'in (2014) araştırmasına göre de *Astragalus* Hasan Dağı bölgesinde en fazla taksona sahip olan türlerden biridir. 8 türe sahiptir. Aynı zamanda Ülkemizde de *Astragalus* (Geveni) en fazla taksonla temsil edilen cinstir. Hasan Dağı'nın bulunan *Astragalus*'un 3 türü endemik özelliktedir (Başer, 2014). Bunlardan *Astragalus Victoriae* yani Taşpınar Geveni, IUCN Nesli Tükenme Tehlikesi Altında Olan Türlerin Kırmızı Listesi'ne göre "Kritik" yani doğada soyu tükenme tehlikesi aşırı derecede yüksek olan türler kategorisinde yer almaktadır (Karaman Erkul, 2021).

3.1.4. Hasan Dağı'nda Yapılan Rekreasyonel ve Sportif Faaliyetler

Hasan Dağı'nda pek çok sportif faaliyet yapılmaktadır. Kamp, dağcılık, yamaç paraşütü, doğa yürüyüşü, kayak ve bisiklet sporları için elverişli bir alandır. Örneğin yamaç paraşütü sporunun dünyada düzenlenen en büyük organizasyonu "Paragliding World Cup" Yamaç Paraşütü Dünya Kupası, 08-15 Eylül 2018 tarihleri arasında yaklaşık 30 ülkeden 200 milli takım pilotunun katılımı ile Aksaray Hasan Dağı'nda gerçekleştirildi (T.C. Aksaray Valiliği, 2018).

Aksaray, Türkiye’de ve dünyada ender bulunacak güzellikte yamaç paraşütü uçuş alanlarına sahiptir. Aksaray’da yamaç paraşütü uçuşlarının yoğunlaştığı bölge ise Hasan Dağı’dır. Hasan Dağı amatör ve profesyonel pilotlar için harika bir uçuş noktasıdır. Aksaray’da her yıl Eylül ayında Uluslararası Hasan Dağı Yamaç Paraşütü Şampiyonası düzenlenmektedir. Etkinliğe ülkemizden ve farklı ülkelere 100’lerce profesyonel sporcu iştirak etmektedir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 44. Yamaç Paraşütü).

Dağcılık da Hasan Dağı’nda yerli ve yabancı sporcuların tercih ettiği sportif faaliyetlerdendir. Güvenli 4 farklı rotaya sahiptir. Dağcılık sporuna kamp sporu eşlik etmektedir. Hasan Dağı’nda her yıl Temmuz ayı içerisinde Aksaray Valiliği tarafından Hasan Dağı Dağcılık Şenlikleri organize edilmektedir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Aksaray İl Kültür Müdürlüğü, Aksaray Gezi). Hasan Dağı’nın özellikle yöre halkı için akla gelen ilk anlamı rekreasyonel faaliyetlerdir. Her yıl mevsimin uygun olduğu Nisan-Ekim arası piknik yapılabilir. Hasan Dağı doğal güzelliği, ormanları, temiz havası ve şehirden uzaklaşma imkânıyla yöre halkı için önemli dinleme alanıdır.

3.2. Hasan Dağı Milli Park Önerisi İçin Bulguların Değerlendirilmesi

Hasan Dağı yöre halkının rekreasyonel faaliyetler için tercih ettiği Aksaray’ın en önemli doğal mesirelik alanıdır. Mevcut haliyle en öne çıkan fonksiyonu rekreasyonel faaliyetlerdir. Bu amaçla, piknik ve dinlenme ile sportif etkinlikler sıklıkla gerçekleştirilmektedir. Hasan Dağı’nın bu özelliğinin yanında arkeoloji, jeoloji ve biyoloji bilim dalları bakımından önemli bir eğitim sahası olduğu yukarıda anlatılan özelliklere göre açıktır. Aynı zamanda Hasan Dağı kuzey yamacında endemik bitki türleri ve tarihi ve uluslararası bakımdan değer taşıyan kültürel öğeler bulunmaktadır. Bu bilgilere göre Hasan Dağı’nın 2873 Milli Parklar Kanunu ve Milli Parklar Yönetmeliği’nde sıralanan korunan alanlara uygun özellikler taşıdığını söylemek mümkündür.

En başta Milli Parklar Yönetmeliğinin, milli parkların taşınması gereken 4 özellikten ilkinde bakıldığında; “*Tabii ve kültürel kaynak değeri ile rekreasyonel potansiyeli, milli ve milletlerarası seviyede özellik ve önem taşımaktadır*”, şartı karşımıza çıkmaktadır. Buna göre Hasan Dağı’nın rekreasyonel potansiyeli, dağcılık ve yamaç paraşütü sporlarının uluslararası çapta turnuvalarla gerçekleştirilmesi gereğiyle kanun maddesini karşıladığını söylemek mümkündür.

İkinci özellik, söz konusu bölgenin kaynak değerlerinin, gelecek nesillerin miras olarak devralacakları ve sahip olmaktan gurur duyacakları seviyede olması şeklindedir. Hasan Dağı’nın en önemli kaynak değer ormanlık alan olmasıdır. Ormanın her millet ve kültür için dahası ekosistem için önemli olduğu şüphesiz bir gerçektir. Aşağıda Resim 7 ve Resim 8’de bölgenin ormanlık alanı ve mesirelik yerleri sunulmuştur.

Resim 7. Hasan Dağı Ormanlık ve Mesirelik Alanı

Kaynak: Yazar tarafından çekilmiştir (19.05.2024).

Hasan Dağı, Milli Parklar Yönetmeliği’nde geçen bir diğer koruma statüsü olan “*tabiat parkı*”nın tüm özelliklerini taşımaktadır. Hasan Dağı’nın volkanik özellikleri, obsidiyen kaynağı, endemik bitki türüne sahip olması ve spor etkinlikleri; ulusal ölçekte doğal fizyocoğrafik yapıya, bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliklerine ve manzara güzellikleri ile rekreasyon potansiyeli şartını karşılamaktadır.

Resim 8. Hasan Dağı Ormanlık ve Mesirelik Alanı

Kaynak: Yazar tarafından çekilmiştir (19.05.2024).

Hasan Dağı 3268m yüksekliğiyle kaynak ve manzara bakımından oldukça geniş bir alana sahiptir. Açık hava rekreasyonu bakımından ise kişilere ormanla iç içe olma imkânı sunmaktadır. Mahalli örf ve adetlerin, geleneksel arazi kullanma düzeninin ve kültürel manzaraların ilgi çeken örneklerini de ihtiva etmektedir. Bu özellik kapsamında özellikle Aksaray Belediyesi Hasan Dağı mesirelik alanının etkin ve zarar görmeden kullanılabilmesi için çalışmalar yapmaktadır.

Mesirelik alanlar, tabiat parkları ile karşılaştırıldığında, tek bir ekosistemin (orman) hâkim olduğu ve koruma amacından ziyade halkın dinlenme ve eğlence faaliyetlerine hizmet eden alanlardır. Buna karşı tabiat parkları, ziyaretçilerin kullanım ve algılayış biçimleri bakımından mesire yerlerinden farklı mekânsal kurguya sahiptir. Tabiat parkları, sadece ormanlık alanlar dâhilinde değil; denizel alanlar, kanyon yapıları, tarihi kalıntılar, göl vb. gibi farklı ekosistem parçaları da kapsar. Tabiat parkları bu nitelikleriyle mesire yerlerinde olduğu gibi sadece gününbirlik yeme içme ve dinlenme ihtiyacının karşılandığı alanlar değil, kanyoning, rafting, kuş gözlem, ekolojik gezi gibi doğa ile daha yakın ilişkinin kurulduğu alanlardır. Bu hali ile tabiat parkları daha çok doğayı içselleştirmeye ve deneyimlemeye yöneliktir (Serter, 248).

Bu deneyim ekoturizm kapsamında da değerlendirilebilir. Bu kapsamda Hasan Dağı, bir mesirelik alandan daha çok ekoturizm potansiyeline sahiptir. Hali hazırda Hasan Dağı orman içi dinlenme yeri il merkezine 35 km mesafede olup, 35 hektar büyüklüğünde B tipi mesire yeridir. Alanın tümü kapalı meşe ormanı içerisinde tesis edilmiştir. Hasan Dağı'nın turizm potansiyeline büyük katkısı olan biyolojik çeşitliliği bitki bilimi ile uğraşan botanikçiler ve ekologlar için zengin bir kaynak niteliğindedir. Hasan Dağı'nın özellikle tıbbi ve aromatik bitki varlığı ile birçoğu yıllık bitki olan endemik türlerin ekolojik turizm kapsamında değerlendirilebilir (Eskin vd., 2017:24). Bu bilgilere göre araştırma bölgesinin bir mesirelik alana göre daha fazla etkinliği ihtiva ettiğini anlatan fotoğraflar aşağıda sunulmuştur.

Resim 9. Hasan Dağı'nda Yamaç Paraşütü

Kaynak: Yazar tarafından çekilmiştir (19.05.2024).

Resim 10. Helvadere Gölü ve Yöresel Köy Pazarı

Kaynak: Yazar tarafından çekilmiştir (19.05.2024).

Koruma statülerinden bir diğeri olan “*tabiat anıtı*” statüsünün ilk şartı, “*Tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği tek veya nadir olmaları sebebiyle ilmi ve estetik yönden milli öneme sahip, bir veya bir kaç jeolojik ve jeomorfolojik formasyon ve bitki türleri gibi müstesna değerleri barındırmalıdır*”, şeklindedir.

Resim11. Helvadere Gölü, Hasan Dağı, Piknik Alanı ve Manzara Bütünlüğü

Kaynak: Yazar tarafından çekilmiştir (19.05.2024).

Hasan Dağı'nın doruk noktasının volkan konisi şeklinde olmasının dağa ikonik bir form kazandırmaktadır. Hasan Dağı Aksaray ilinin pek çok noktasından görülebilen heybetli, doğal şehir sembolüdür.

Resim 12. Hasan Dağı'nın ASÜ Kampüsten Görüntüsü

Kaynak: Yazar tarafından çekilmiştir (06.05.2024).

Hasan Dağı'nın volkanik konisi formunu yüzyıllar boyunca korumuş olması ve elbette doğal bir olayla meydana gelmiş olması Hasan Dağı'nın morfolojik yapısının tabiat anıtı niteliğinde olduğu noktasında değerlendirilebilir. Aksaray Üniversitesinin logosunda şehirde önemli bir yeri olan Hasan Dağı'nın morfolojisinden esinlenerek oluşturulmuştur.

Resim 13. ASÜ Logosu ve Hasan Dağı

Kaynak: <https://www.aksaray.edu.tr/logomuz--oykusu>

Milli Parklar Yönetmeliğinin son koruma statüsü “*tabiat koruma alanı*”dır. Koruma kriterleri en fazla olan statüdür. Tabiatı koruma alanı; bilim ve eğitim açısından önemli, ender, risk altında veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve doğa olaylarının oluşturduğu seçkin örnekleri içeren doğa parçalarıdır. Bu maddede belirtilen eğitim ve hassas ekosistem kriterini sağlamakla birlikte Hasan Dağı'nın tabiat koruma alanı olması halinde, mesirelik alan olma özelliğinin kaybedeceğinden yöre halkının arzu ettiği “*bir yere ait olma ve/veya manzaranın güzelliğinde huzur bulma*” ihtiyacını karşılamayacaktır. Bu açıdan Hasan Dağı'nın tabiat koruma alanı olması bu çalışmada önerilen konular arasında değildir.

Aksaray, T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı'nın 8. Bölge Müdürlüğü kapsamındadır. 8. Bölge Müdürlüğü kapsamında 2 adet milli park bulunmaktadır. Beyşehir Gölü Milli Parkı ve Derebucak Çamlık Mağaraları Milli Parkı'dır. 6 adet tabiat parkı, 1 adet tabiat koruma alanı, 7 adet tabiat anıtı bulunmaktadır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı 8. Bölge Müdürlüğü). Hasan Dağı'nın kuzey yamacı ve Helvadere ile birleşen alan özellikle, bölgenin içinde bulunduğu 8. Bölge Müdürlüğü'nde yer alan korunan alanlarla pek çok ortak özelliğe sahiptir. Örneğin Konya/Seydişehir, Tarasçı Mahallesi'nde bulunan Kocakoru Ormanı Tabiat Parkı, sahip olduğu manzara bütünlüğü, sunduğu rekreasyonel imkânlar ve flora zenginliğine sahip olması nedeniyle 07.08.1998 tarih ve 594 sayılı Bakanlık Makamı Olur'u ile “*Kocakoru Ormanı Tabiat Parkı*” olarak ilan edilmiştir. Tarasçı Mahallesinin batısında yer alan Tabiat Parkının alanı 330,79 Ha'dır.

Hasan Dağı'nın Japonya'da bulunan Fuji Dağı'na benzetilmesi ilgi çekicidir. Sosyal medya kullanıcıları Hasan Dağı'na dikkat çekmek için Fuji Dağı ile kıyaslama yapmaktadır. Japonya'nın sembollerinden biri olan Fuji Dağı (Fujisan), ülkenin simetrik, karla kaplı en yüksek yanardağıdır. Yanardağ, bölge inanılan Şinto dinine göre kutsal bir değeri vardır. Fuji'nin yamaçlarına tırmanmak, Şinto dinine mensup kişiler için bir hac eylemi olarak kabul edilir. Fuji Dağı, 2013 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne girmiştir. Bir stratavolkan dağı olan Fuji'nin tüm Japon insanı için kutsal, ülke için sembolik bir anlamı vardır (Cartwright, 2017). Aksaray'da da fabrikalarından biri bulunan Türkiye'nin en büyük lastik şirketi Brisa yetkilileri, Hasan Dağı manzaralı Brisa Aksaray fabrikasında yeni yatırımlarında görev alan Japon mühendis ve çalışanların, bölgeyi yadırgamadığını, burayı ülkelerindeki Fuji Dağı'na benzettiklerini ve memleket hasreti çekmediklerini ifade etmiştir (Oto Ajanda, 2023, <https://www.otoajanda.com/aksarayda-hasan-dagini-fujiye-benzetip-kendilerini-memlekette-hissettiler/>).

Yeni yatırımlarının tanımını yaptıkları bu röportajda Brisa yetkililerinin, Japon çalışanların alışık oldukları bir doğa parçasının benzerine dikkat çekmeleri, kişilerin deneyimledikleri doğa parçalarına karşı duydukları bağlı bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Hasan Dağı'nın korunan alanlar statüsü içerisinde değerlendirilebilmesi için kanunen aranan şartlarda uluslararası değere sahip olması gerekliliği tekrarlandığı için, dünya da benzer olan doğal alanlarla kıyaslama yapılması, o yerin imajından faydalanarak dikkat çekmeye çalışması normal bir durumdur. Nitekim spor alanından da bu kıyaslama kullanılmıştır. Örneğin İstanbul Doğa Dağcılık Şubesi, Temmuz (2022) Programında İç Anadolu'nun sönmüş volkanik dağlarından Hasan Dağı Zirve denemesi gerçekleştirmiştir. Bu spor etkinliği tanıtılırken; “*Türkiye'nin en genç volkanları arasından yer alan Hasan Dağı, Japonya'nın Fuji Dağı'na benzerliği ve İç Anadolu seyahatlerinde Aksaray Niğde Adana güzergâhında kilometrelerce görsel şölen sunması ile ünlüdür*”, ifadeleri kullanılmıştır (İstanbul Doğa, https://www.istanbuldoga.net/Etkinlik_1760.py).

Resim 14. Fuji Dağı – Hasan Dağı

Kaynak: <https://m.facebook.com/aksarayedutr/photos/a.615011031913278/5344608765620124/?type=3>

Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği, doğa koruma politikalarının amaçlarından biri de güzel ve iyi gelen manzaraların özelliklerini muhafaza edilmesi ve bundan gelecek kuşakların da faydalanmasını sağlamaktadır. Özellikle milli park statüsündeki alanların orada yaşayan toplum için özel ve ilgi çekici bir yer olduğu, bu yerlerin gelecekte yok olması veya düzensiz gelişmesinin göze alınmaması gereken bir risk olduğu belirtilmiştir (Nature Conservation and Nature Reserves, 1944:4). Buna uygun olarak korunan alanlar, insan psikolojisi ve sağlığı üzerinde olumlu etkileri sayesinde günlük yaşamın gerginliğinin azaltılmasına, sosyal yaşamın sağlıklı sürdürülmesine katkı sağlamaktadır. Bu durumda ihtiyaç halinde korunan alanların sayısının ve yüzölçümlerinin artırılması gerekmektedir. Günümüzün ideal milli park anlayışı, doğal güzelliklerin mümkün olduğunca bozulmadan varlıklarını sürdürmelerine dayanan politikaların insan kullanımı sonucunda oluşacak toplumsal faydalarla bütünleştirilmesinden geçmektedir. Bu yönde geliştirilecek politikalar, koruma-kullanma dengesini kuracak uzun vadeli planlamaların gerekliliğini de ortaya koyacaktır. Böylelikle dünyada bir yandan iklim değişikliklerinin endişe verici boyutlara ulaşması diğer yandan insan tahribatları sonucu biyoçeşitliliğin her geçen gün azalması karşısında milli parklar, bu zorluklarla mücadelenin en kıymetli nişaneleri haline getirilebilir (Yılmaz, 2023:659).

Doğa koruma ve insanların tabiat manzaralarından faydalanma, tabiatta vakit geçirme ihtiyaçları birbirine zıt gibi duran iki eylemdir. Bu iki eylemin kesişim noktası doğa koruma politikalarını oluşturmaktadır. 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ve Milli Parklar Yönetmeliği korunan doğa alanları politikalarının belirlenmesinde başvuran kanun kaynaklarından biridir. Bu kanunlarda milli park, tabiat parkı, tabiat koruma alanı ve tabiat anıtı statüleri sayılmıştır. Kamu otoritelerince doğa koruma otoriteleri, doğal alanların “sahipsizmiş” gibi kullanılmasına engel olurken, kişilerin tabiattan faydalanmasına da imkân tanımaktadır. Aynı zamanda, insanların yaşamlarını sürdürdüğü şehirlerde bulunan ve kişilerin bağ kurduğu doğa parçalarının korunması, kişilerde bağ kurdukları doğal yerin “yitip gitme” korkusundan kurtaracak diğer bir ifadeyle solastalji yaşamasına engel olacaktır.

Milli park, tabiat parkı gibi statüler, kullanıcılarına orada ne yapması gerektiği ve ne yapmaması gerektiği konusunda yönlendirici olmakta, doğal alanları nasıl kullanılmalı gerektiği konusunda kişiler bir tarz ve usul sunmaktadır. Örneğin, sportif faaliyetler ve ekoturizm etkinlikleri kişileri ait oldukları doğa parçasının özelliklerini tanıma ve etkin bir biçimde faydalanma yolu göstermektedir. Bazı tabiat parkları ve milli parklarda ateş yakılmasının yasak olması, yapılaşmanın yasak olması ise yanlış davranışlar konusunda yol gösterici olmaktadır. Solastalji ihmal edilmemesi gereken disiplinler arası bir araştırma alanıdır. Doğa parçaları ve bunların kullanımına elverişli bir biçimde korunması solastaljiyle mücadelede önemli ve kamusal adımlardan biridir.

4. SONUÇ

Doğal çevreler kişiye bir yerle bağ kurma olanağı sunan önemli yerler arasındadır. Bir yerin korunan alan statüsünde yer alması devlet korumasına dair çalışmaların olması, söz konusu doğa parçasının olası riskleri hakkında yöre halkını rahatlatacaktır. Aynı zamanda bu yeri kullanmanın kişilerde bir ihtiyaç olması halk sağlığına olumlu etkisinin olması o doğa parçasının kullanılabilir olmasını da gerektirmektedir. Dolayısıyla Hasan Dağı ziyaretçilerinin solastalji yaşamaması için bölgenin korunan alan statüsüne ihtiyacı vardır. Yukarıda sayılan özellikleri bakımından korunan alan olmaya değer bir doğa parçasıdır. Hâlihazırda devlet mülkiyetinde

mesirelik alan olarak kullanılan bölgenin “*sahipsiz*”miş duygusuyla kullanılması tahribe açık bir durum ortaya çıkarmaktadır.

2873 sayılı kanuna göre herhangi bir statüsü olmayan Hasan Dağı'nın yapay riskleriyle birlikte iklim değişikliğinin seyri nedeniyle doğal faktörlerle de belirsiz bir geleceğe sahiptir. Ormanlık alanları, endemik bitki türleri, ikonik volkan konisi yapısı, pek çok spor faaliyetinin yapıyor olması, dağın eteklerinin Nora antik kenti ile birleşmesi, dağın yüksekliğinin muazzam bir manzaraya sahip olması, arkeolojik ve jeolojik eğitim sahası olması bölgeyi özel kılmaktadır. Bu özellikler sayesinde Hasan Dağı tabiat parkı olamaya aday bir doğa parçasıdır. Araştırma bölgesi 1000 hektardan daha az bir alana sahip olduğu için milli parklar kriterlerinin yüz ölçümü şartını sağlamamaktadır. 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nda korunan alan süreçlerinin takibi konusunda sadece merkezi yönetim ve onun taşra kuruluşları yetkilendirilmiştir. Yerel yönetimlerin de bu sürece dâhil olması gerekmektedir. Bu halde korunan alan olmaya aday bölgeler daha hızlı tespit edilip, araştırılabilecektir. Solastalji bakımından milli park olma özelliği taşıyan alanların korunması sadece gelecek kuşaklara yaşanabilir çevre bırakma yükümlülüğünden değil aynı zamanda bu çağın insanların ruh sağlığı bakımından da çok önemlidir.

Yer kaybı acısı halk sağlığı ve toplum psikolojisi bakımından göz ardı edilmeyecek kadar önemli bir husustur. Deprem, sel, yangın gibi doğal afetler nedeniyle kişilerin yaşam alanları bir andan yok olabilmekte ya da hasar almaktadır. Bu nedenle bir doğal çevrenin mevzuat hükümlerince ve devlet otoritelerince korunmasına solastalji perspektifinden bakılması, koruma anlayışına doğa odaklı yaklaşımla birlikte insan odaklı yaklaşımın sıklıkla tartışılmayan bir boyutunu ortaya çıkarmaktadır. Bundan sonraki çalışmaların solastalji kavramını ekolojik teoriler kapsamında insan odaklı yaklaşımlar çevrevesinde değerlendirmesi disipline farklı bir açılım kazandıracaktır. Öte yandan yüzyılın en büyük felaketlerinden biri olan 6 Şubat Kahramanmaraş ve on ili yıkıcı etkileyen depremde hayatta kalan pek çok kişi yaşam alanları kaybetmiştir. Bu kişilerin solastaljiye bağlı yer kaybı acısı yaşadığı şüphesizdir. Dolayısıyla depremedelere verilen psikolojik desteklerde onların yer kaybı acısı yaşadığı bilinciyle yaklaşılması faydalı olacaktır. Hasan Dağı özelinde yapılan bu çalışma ileri zamanlarda tekrarlanarak dönemsel farklılıklar ve değişimler karşılaştırılabilir. Yine bu çalışmalar farklı coğrafi alanlar için de uygulanabilir. Bu konuda yeni çalışmalar yapılması bir yandan literatüre katkı sağlayacakken diğer yandan da remi makamlar için bir öninceleme (rapor/talep) özelliği taşıyacaktır.

YAZAR BEYANI / AUTHORS' DECLARATION:

Bu makale Araştırma ve Yayın Etiğine uygundur. Beyan edilecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Araştırmanın ortaya konulmasında herhangi bir mali destek alınmamıştır. Makale yazım ve intihal/benzerlik açısından kontrol edilmiştir. Makale, “*en az iki dış hakem*” ve “*çift taraflı körleme*” yöntemi ile değerlendirilmiştir. Yazar, dergiye imzalı “*Telif Devir Formu*” belgesi göndermişlerdir. Mevcut çalışma için mevzuat gereği etik izni alınmaya ihtiyaç yoktur. Bu konuda yazarlar tarafından dergiye “*Etik İznine Gerek Olmadığına Dair Beyan Formu*” gönderilmiştir. Yazar, çalışmanın tüm bölümlerine ve aşamalarına tek başına katkıda bulunmuştur. / **This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support. The article has been checked for spelling and plagiarism/similarity. The article was evaluated by "at least two external referees" and "double blinding" method. The author sent a signed "Copyright Transfer Form" to the journal. There is no need to obtain ethical permission for the current study as per the legislation. The "Declaration Form Regarding No Ethics Permission Required" was sent to the journal by the authors on this subject. The author contributed to all sections and stages of the study alone.**

KAYNAKÇA

- AKSARAY ÜNİVERSİTESİ (tarihsiz), “*Logomuz & Öyküsü*”, **Aksaray Üniversitesi Kurumsal Web Sayfası**, (tarihsiz), <https://www.aksaray.edu.tr/logomuz--oykusu> (Erişim Tarihi: 21.05.2024).
- AKSARAY ÜNİVERSİTESİ (2022), “*Japonya – Aksaray Dağ Görselleri Paylaşımı*”, **Aksaray Üniversitesi Facebook Kurumsal Sosyal Medya Hesabı**, 30 Temmuz 2022, <https://m.facebook.com/aksarayedutr/photos/a.615011031913278/5344608765620124/?type=3> İSTANBULDOĞA (Erişim Tarihi: 21.05.2024).
- ALACA, Çiğdem (2023), “*Solastalji ve Orman Yangınları*”, **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, S.15(3), ss.498-476.
- ALBRECHT, Glenn (2006), “*Solastalgia*”, **Alternatives Journal**, S.32(4/5), ss.34-36.
- ARKEOLOJİ VE SANAT YAYINLARI (2014), “*Nora Antik Kentindeki Tarihi Doku Gün Yüzüne Çıkarılıyor*”, **Arkeoloji ve Sanat Yayınları Kurumsal Web Sayfası** (E-Haber), 22 Eylül 2014, https://www.arkeolojisanat.com/shop/blog/nora-antik-kentindeki-tarihi-doku-gun-yuzune-cikariliyor_3_58950.html (Erişim Tarihi: 19.04.2024).
- BAŞER, Mustafa (2014), “*Elmacık, Koçpınar ve İncesu Köyleri ve Çevresinin Florası (Aksaray)*”, **Yüksek Lisans Tezi**, Aksaray Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Aksaray.
- BAŞKÖSE, İsa ve DURAL, Hüseyin (2011), “*Hasan Dağı'nın (Aksaray Kesimi, Türkiye) Florası*”, **Biological Diversity and Conservation**, S.4(2), ss.125-148.
- BRITISH ECOLOGICAL SOCIETY (1944), “*Nature Conservation and Nature Reserves Source (Report)*”, **Journal of Animal Ecology**, S.13(1), ss.1-25.
- CARTWRIGHT, Mark (2017), “*Fuji Dağı*”, **World History Encyclopedia** (Çev. Ethem Göç), 12 Nisan 2017, <https://www.worldhistory.org/trans/tr/1-15911/fuji-dagi/> (Erişim Tarihi: 21.05.2024).
- DOĞA DERNEĞİ (tarihsiz), “*Hasan Dağı*”, **Doğa Derneği Resmi Web Sayfası** (E-Sunum), <https://dogadernegi.org/wp-content/uploads/2018/11/ort031-hasan-dagi-onemli-doga-alanlari-kitabi.pdf> (Erişim Tarihi 16.04.2024).
- DUDLEY, Nigel (2008), **Guidelines for Applying Protected Area Management Categories**, IUCN WCPA Publisher, Gland (Switzerland).
- EMRE, Ömer (1991), “*Hasandağı-Keçiboyduran Dağı Yöresi Volkanizmasının Jeomorfolojisi*”, **Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü, İstanbul.
- ERCAN, Tuncay (1993), “*Anadolu'daki Obsidyen Yataklarında Yapılan Arkeolojik Çalışmalar*”, **TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi**, S.1993(Ekim), ss.770-773, <https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf;jsessionid=FuVQJi8bP8MkmuN3Q8YzzJjg?dergiKodu=4&cilt=26&sayi=311&sayfa=770&yaziid=7170> (Erişim Tarihi: 11.03.2024).
- ERDOĞAN, Orçun (2021), “*Water Cisterns of Rural Settlements in Southern Anatolia in Late Antiquity and the Byzantine Period*”, **Sanat Tarihi Dergisi**, S.30(2), ss.1039-1073.
- ERPEK, Can (2020), “*Geç Antik Dönem'de Kapadokya'da Kentler*”, **Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.10(2), ss.642-657.
- ERZURUMLUOĞLU, Elif (2022), “*Ekolojik Yas, Ekolojik Anksiyete, Ekolojik Travma ve Solastalji*”, **Pentacle Topluluğu Web Sayfası**, 3 Nisan 2022, <https://thepentacle.org/2022/04/03/ekolojik-yas-ekolojik-anksiyete-ekolojik-travma-ve-solastalji/> (Erişim tarihi: 20.02.2024).
- ESKİN, Bülent, TUNCER, Mehmet ve DEMİRÇİVİ, B. Murat (2017), “*Alternatif Turizm Çeşidi Olarak Ekolojik Turizm: Hasan Dağı Örneği*”, **Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, S.9(3), ss.15-26.
- GLASSBERG, David (2014), “*Place, Memory, and Climate Change*”, **The Public Historian**, S.36(3), ss.17-30.
- HENDERSON, Norman (1992), “*Wilderness and the Nature Conservation Ideal: Britain, Canada, and the United States Contrasted*”, **Ambio**, S.21(6), ss.394-399.

- HOGGETT, Paul (2019), **Climate Psychology on Indifference to Disaster** (Elektronik Kitap), Springer Publisher, <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-11741-2> (Erişim Tarihi: 20.02.2024).
- İSTANBUL DOĞA SPORLARI KULÜBÜ (2022), “*Hasan Dağı Zirve Turmanı*”, **İstanbul Doğa Sporları Kulübü Kurumsal Web Sayfası**, https://www.istanbuldoga.net/Etkinlik_1760.py (Erişim Tarihi: 18.05.2024).
- KAPLUHAN, Erol (2019), “*Tabiat Koruma Alanı*”, **Türkiye Turizm Ansiklopedisi** (Ed. Nazi Kozak, Metin Kozak), Cilt.13, Detay Yayıncılık, Ankara, ss.270.
- KARAMAN ERKUL, Seher (2021), “*Taşpınar Geveni*”, **E-Aksaray Ansiklopedisi**, <https://e-sehir.aksaray.edu.tr/2021/01/13/taspınar-geveni/> (Erişim Tarihi: 18.04.2024).
- KEITER, Robert B. (2010), “*The National Park System: Visions for Tomorrow*”, **Natural Resources Journal**, S.50(1), ss.71-110.
- KOPAR, İbrahim (2011), “*Hasan Dağı’nda (Aksaray-Niğde) Hâlâ Önemini Korumaya Basit Su Yapıları: Sarnıçlar ve Kuyular*”, **Doğu Coğrafya Dergisi**, S.13(19), ss.167-187.
- KUTLU, Burak ve KOÇ, M. Can (2021), “*Rekreasyonel Alanların İncelenmesi (Şanlıurfa İli Örneği)*”, **International Sport Sciences Student Studies Journal**, S.3(2), ss.21-31.
- LANGHAMMER, Penny F., BAKARR, Mohamed I., BENNUN, Leon A., BROOKS, Thomas M., CLAY, Rob P., DARWALL, Will, De SILVA, Naamal, EDGAR, Graham J., EKEN, Güven, FISHPOOL, Lincoln D.C., FONSECA, Gustavo A. B., FOSTER, Matthew N., KNOX, David H., MATIKU, Paul, RADFORD, Elizabeth A., RODRIGUES, Ana S. L., SALAMAN, Paul, SECHREST, Wes ve TORDOFF, Andrew W. (2007), **Identification and Gap Analysis of Key Biodiversity Areas: Targets for Comprehensive Protected Area Systems**, IUCN Best Practice Protected Area Guidelines Series, Gland (Switzerland).
- NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ (2021), “*Aksaray- Mokissos (Viranşehir) 2021 Kazı Çalışmaları Başlıyor*”, **Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü Kurumsal Web Sayfası** (E-Haber), <https://sanattarihi.nevsehir.edu.tr/tr/27257> (Erişim Tarihi: 19.04.2024).
- NİĞDE ÖMER HALİS DEMİR ÜNİVERSİTESİ (2021), “*Üniversitemizin Paydaşı Olduğu ‘Hasan Dağı Volkanizmasının Tektonik ve Volkanik Açısından Jeodezik ve Fiziksel Sensörler İle İzlenmesi’ Başlıklı Projeye TÜBİTAK Desteği*”, **Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi Kurumsal Web Sayfası** (E-Haber), <https://www.ohu.edu.tr/haber/universitemizin-paydasi-oldugu-hasan-dagi-volkanizmasının-tektonik-ve-volkanik-acidan-jeodezik-ve-fiziksel-sensorler-ile-izlenmesi-baslikli-projeye-tubitak-destegi/21531> (Erişim Tarihi: 12.03.2024).
- OTO AJANDA (2023), “*Fuji’yi Andıran Hasandağı Manzaralı Brisa Aksaray, Japon Çalışana Ev Oldu*”, **Oto Ajanda Haber Sitesi**, <https://www.otoajanda.com/aksarayda-hasan-dagini-fujiye-benzetip-kendilerini-memlekette-hissettiler/> (Erişim Tarihi: 22.05.2024).
- ÖZBERK, Nejdet (2023), “*Hey Çoruh Kederim Derinden Derin: Çevresel Dönüşümün Duygusal Coğrafyaları Ekopsikoloji ve Solastalji*”, **Kent Akademisi Dergisi**, S.16(2), ss.676-701.
- ÖZEN ÖZTÜRK, Burcu ve GÜL, Atila (2020), “*Başpınar Tabiat Parkı’nın Rekreasyonel Planlama Açısından İrdelenmesi*”, **Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi**, S.5(1), ss.11-34.
- PIHKALA, Panu (2021), “*Eco-Anxiety*”, **Situating Sustainability** (Ed. C. Parker Krieg, Reetta Toivanen), Helsinki University Press, Helsinki, ss.119-133.
- SERTER, Gencay (2020), “*2002 Sonrası Milli Parklar Kanunu Kapsamında İlan Edilen Doğa Koruma Alanlarına Eleştirel Bir Bakış*”, **Planlama**, S.30(2) ss.242–256.
- T.C. AKSARAY VALİLİĞİ (2018), “*Yamaç Paraşütü*”, **Aksaray Valiliği Resmi Web Sitesi** (E-Haber), <http://aksaray.gov.tr/yamac-parasutu> (Erişim Tarihi: 20.05.2024).
- T.C. AKSARAY VALİLİĞİ (2020), “*Kapadokya’nın ‘Efes’i Olmaya Aday Antik Mokissos (Nora) Şehrinde 30 Yılın Ardından Çalışmalar Yeniden Başlıyor*”, **Aksaray Valiliği Resmi Web Sayfası** (E-Haber), <http://www.aksaray.gov.tr/kapadokyanin-efesi-olmaya-aday-antik-mokissos-nora-sehrinde-30-yilin-ardindan-calismalar-yeniden-basliyor> (Erişim Tarihi:20.05.2024).

- T. C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI (t.y.), “*Aksaray Gezi*”, **Aksaray Turizm Aktiviteleri** (E-Kitap), <https://aksaray.ktb.gov.tr/Eklenti/57083,aksaray-gezipdf.pdf?0> (Erişim Tarihi: 19.04.2024).
- T. C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI (2022), “*44. Yamaç Paraşütü*”, **Kültür ve Turizm Bakanlığı Aksaray İl Kültür Müdürlüğü Kurumsal Web Sayfası**, <https://aksaray.ktb.gov.tr/TR-232545/44-yamac-parasutu.html> (Erişim Tarihi: 19.04.2024).
- T.C. TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI (t.y.), “*Korunan Alanlar*”, **Tarım ve Orman Bakanlığı 8. Bölge Müdürlüğü Kurumsal Web Sayfası** (E-Döküman), <https://bolge8.tarimorman.gov.tr> (Erişim Tarihi: 28.02.2024).
- T.C. TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI (t.y.), “*Korunan Alanlar*”, **Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Kurumsal Web Sayfası** (E-Döküman), <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Belgeler/Korunan%20Alanlar%20Listesi/Tabiat%20An%C4%B1t%C4%B1%20Listesi.pdf> (Erişim Tarihi: 04.03.2024).
- WIKILOG (t.y.), “*Helvadere Hasan Dağı*”, **Wikilog Dünyanın Rotaları Web Sitesi**, <https://tr.wikiloc.com/wikiloc/map.do?sw=38.12321381072632%2C34.12645339965821&ne=38.19272804334324%2C34.243698120117195&q=Helvadere%20Hasan%20Da%C4%9F%C4%B1&page=1> (Erişim Tarihi: 19.04.2024).
- WRIGHT, Katherina (2012), “*Pining for the Present: Ecological Remembrance and Healing in the Armidale State Forest*”, **Environmental Philosophy**, S.9(1), ss.109-126.
- YAMAN, İ. Deniz ve YILDIZ, Mustafa (2020), “*Aksaray Hasan Dağı Bozboyun Tepesi Obsidiyen Kaynağının Arkeolojik ve Jeolojik Değerlendirmesi*”, **Social Sciences Research Journal**, S.9(3), ss.217-226.
- YAVUZ, Melike, GÖVERTİ, Diğdem ve GAZEY, Hande (2023), **Ruhsal Sağlık ve İklim Değişikliği**, Çevre, İklim ve Sağlık için İşbirliği Projesi (ÇİSIP) Raporu, https://www.env-health.org/wp-content/uploads/2023/06/Mental_Health_Briefing_Final.pdf (Erişim Tarihi: 26.02.2024).
- YENER, Ş. Doğanay (2021), “*Türkiye’de Tabiat Parklarının Rekreasyonel Açısından Analizi*”, **Eurasian Journal of Forest Science (EJFS)**, S.9(3), ss.122-133.
- YILDIRIM, Zeliha (2014), “*Volkanik Patlamayı Gösteren En Eski Duvar Resmi*”, **Yeşil Gazete**, <https://yesilgazete.org/volkanik-patlamayi-gosteren-en-eski-duvar-resmi/> (Erişim Tarihi: 20.05.2024).
- YILMAZ, H. Murat (tarihsiz), “*Hasan Dağı Volkanizmasının Tektonik ve Volkanik Açısından Jeodezik ve Fiziksel Sensörler İle İzlenmesi*”, **TÜBİTAK 1001 Deprem Ataştırmaları Projesi Özet Sunumu**, https://deprem.tubitak.gov.tr/assets/pdf/06_Ogleden_Sonra_Oturumlar/OglenSalonB/OzetKontrolOglenB/06_Hac%C4%B1%20Murat%20Y%C4%B1lmaz_Ozet.pdf (Erişim Tarihi: 12.03.2024).
- YILMAZ, Harun (2023), “*Milli Parkların Planlanması: Uzun Devreli Gelişme Planlarının İşlevi ve Hukuki Niteliği Üzerine Bir İnceleme*”, **İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S.8(2), ss.635-662.
- 2873 sayılı **Milli Parklar Kanunu** (11.08.1983 tarih ve 18132 sayılı Resmi Gazete).
- 6831 sayılı **Orman Kanunu** (08.09.1956 tarih ve 9402 sayılı Resmi Gazete).
- Milli Parklar Yönetmeliği** (12.12.1986 tarih ve 19309 sayılı Resmi Gazete).